

ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫ БІЛІМ ЖӘНЕ ҒЫЛЫМ МИНИСТРЛІГІ		МИНИСТЕРСТВО ОБРАЗОВАНИЯ И НАУКИ РЕСПУБЛИКИ КАЗАХСТАН
010000, Астана қаласы, «Министрліктер Үйі» тел.: (7172) 74-24-28, факс: (7172) 74-24-16		010000, город Астана, «Дом министерств» тел.: (7172) 74-24-28, факс: (7172) 74-24-16
№ _____		
№ _____		

**«Ақ жол» ҚДП фракциясының
депутаттары
К. Абсатировқа, А. Перуашевқа,
Е. Барлыбаевқа,
Е. Никитинскаяға,
Б. Дүйсенбиновке, Д. Еспаеваға,
М. Қазбековаға**

2017 жылғы 29 наурыздағы
№ ДЗ-80 депутаттық сауалға

Құрметті депутаттар!

Қазақстан Республикасы Білім және ғылым министрлігі (бұдан әрі - Министрлік) докторанттар мен ғылыми атаққа үміткерлердің халықаралық рейтингілері жоғары журналдардағы жарияланымдары жөніндегі депутаттық сауалдарыңызға төмендегіні хабарлайды.

Ресей Федерациясында диссертацияның негізгі ғылыми нәтижелері рецензияланатын ғылыми басылымдарда жариялануы тиіс. Web of Science, Scopus, Astrophysics Data System, PubMed, MathSciNet, zbMATH, Chemical Abstracts, Springer, Agris немесе GeoRef халықаралық реферативтік деректер базаларының және сілтеме жүйелерінің кем дегенде біреуіне ағымдағы нөмірлері немесе олардың аударма нұсқалары кіретін журналдар рецензияланатын ғылыми басылымдар тізбесіне автоматты түрде енгізіледі (осы ретте журналдың импакт-факторының жоғары болуы талап етілмейді).

Анықтама ретінде: Ресей Федерациясының Жоғары аттестаттау комиссиясының деректері бойынша Рецензияланатын ғылыми басылымдар тізбесіндегі 1958 журналдың 964-і аталған базаларға кіреді. Осы ретте Web of Science деректер базасында 149 ресей басылымының импакт-факторы (ИФ) бар, оның ішінде ИФ 2,0 жоғары журналдар 2, 12 журналдың ИФ 1,0-2,01 аралығында, қалғандарының ИФ 1,01 төмен; Скопус базасында 242 ресей басылымдарының ішінде сілтеме индексі SJR 1,0 жоғары – 1 журнал, индексі 0,5-1,0 аралығындағы журналдар саны 18, қалғандарының сілтеме индексі 0,5 төмен.

Бұл ретте, біздің елімізде де ұқсас Web of Science, Scopus, Pubmed, zbMath, MathScinet, Agris, Georef, Astrophysical journal, JSTORE халықаралық деректер базалары да Ғылыми дәрежелер беру қағидаларына (Қазақстан Республикасы Білім және ғылым министрінің 2011 жылғы 31 наурыздағы

№127 бұйрығымен бекітілген) және Ғылыми атақтар беру ережесіне (қауымдастырылған профессор (доцент) профессор) (Қазақстан Республикасы Білім және ғылым министрінің 2011 жылғы 31 наурыздағы №128 бұйрығымен бекітілген) сәйкес философия докторы (PhD) және бейіні бойынша доктор дәрежелерін және қауымдастырылған профессор (доцент), профессор ғылыми атақтарын бергенде ескеріледі.

Халықаралық рейтингілері жоғары журналдардағы жарияланымдарды ғана ескеру туралы ұсыныс бойынша

Журналдың жоғары халықаралық рейтингі туралы түсінік журналдың рейтингі ретінде нені қабылдаған жөн және ол үшін қандай халықаралық базаларды ескеру керек екенін ескере отырып анықтауды қажет етеді. Сонымен бірге журналдың импакт-факторы немесе оның сілтеме индексі (рейтинг көрсеткіштері ретінде) ғылыми бағыттар бойынша айтарлықтай айырмашылыққа ие.

Анықтама ретінде: Web of Science деректер базасында ИФ бар журналдардың саны өмір туралы ғылымдар саласында көп және максималды ИФ 137,741, ал ИФ 1,0 жоғары журналдар саны 1045; тиісінше осы көрсеткіштер Математика ғылымдары бойынша 9,000 және 1; Білім беру саласында 5,688 және 145; құқық саласында 4,944 және 210.

Импакт-факторы немесе сілтеме индексі жоғары журналдарда жариялау талабы докторлық диссертациялар қорғау санының күрт төмендеуіне әкелетінін ескеру қажет. Мәселен, 2016 жылғы қорғаулар бойынша жарияланымдарға жүргізілген талдауға сәйкес 325 қорғаған докторанттың ішінен (Web of Science деректер базасы бойынша) ИФ 1,0 жоғары журналдарда 53 докторанттың еңбегі жарияланған, қалғандары SJR (Скопус базасы бойынша) 1,0 төмен журналдарда жарияланған. Осылайша, 2016 жылғы түлектер саны 612 екенін ескере отырып, ұсынылған талап орындалған жағдайда қорғаулар үлесі 8,7% болар еді.

Анықтама ретінде: 2011 жылдан бері Қазақстанда докторантура түлектерінің саны 2718 адамды құрады, оның ішінде 1589 адам диссертация қорғады, (PhD) философия докторы дәрежесін 1245 адам алды.

Жарияланымдарға қойылатын талаптарды күшейтутуралы ұсынысты ғылыми атақтарға үміткерлерге қолдануды мүмкін деп есептейміз. Сонымен бірге, осы санат үшін Хирш индексі (сілтеме индексі) де ескеруге болады, бұл жеке ғалымның рейтингін жекешелеуге және оның ғылыми бағытқа әсерін анықтауға мүмкіндік береді.

Халықаралық аккредитациясы мен рейтингі бар Қазақстанның 3-5 жетекші ЖОО-лары, Назарбаев Университеті, ҚазҰУ, ЕҰУ, ҚБТУ, АлтаУ және т.б. негізінде ағылшын тіліндегі басылымдарды ынталандыру, сондай-ақ олардың әлемдік сілтеме базаларына енгізілуіне қолдау көрсету туралы ұсыныс бойынша. Осы ЖОО-лардың журналдарындағы жарияланымдарды әлемдік сілтеме базаларына енгеннен кейін немесе университеттердің QS World University Rankings әлемдік рейтингінің бірінші жүздігіне енгесін диссертация қорғауларда және ғылыми атақтар бергенде ескеру.

Отандық журналдарды халықаралық сілтеме жүйелеріне енгізуді ынталандыру шаралары жасалды. Мәселен, 2011 жылдан бері

Қазақстан Республикасы Білім және ғылым министрлігінің «Ұлттық мемлекеттік ғылыми-техникалық сараптама орталығы» АҚ(бұдан әрі – «ҰМФТСО» АҚ) Thomson Reuters ғылыми бөлімшесімен Ұлттық лицензия алу жөніндегі және Elsevier компаниясымен Web of Science және Scopus деректер базаларына қол жеткізу жөніндегі келісімдерге қол қойған. Осы келісімдер аясында ЖОО-лар электронды ғылыми-зерттеу деректер базаларына ақысыз қол жеткізу мүмкіндігіне ие болды. Қазақстан Республикасының Ұлттық жазылу портфелінде сондай-ақ толықмәтінді ScienceDirect және SpringerLink базалары бар.

Сонымен қатар, Қазақстан Республикасы Ұлттық ғылым академиясының 2017 жылғы 22 ақпанда өткен жалпы жиналысының салтанатты сессиясының қорытындылары бойынша Қазақстан Республикасы Президенті Н.Ә.Назарбаевтың берген тапсырмалары аясында Министрлік барлық ғылыми мақалалардың кемінде жартысын ағылшын тілінде жариялауды қамтамасыз ету және оларды әлемдік деректер қорына енгізу жөніндегі мәселені пысықтауда.

Web of Science және Scopus базаларына журналдарды іріктеу барысында бірқатар сандық және сапалық факторлар ескеріледі – жариялаудың базалық стандарттары, редакциялық саясат, мазмұн, авторлардың халықаралық құрамы, сондай-ақ сілтеме көрсеткіштері. Іріктеу барысының өзін тәуелсіз сарапшылар өткізеді, яғни олардың шешіміне сырттан әсер ету мүмкін емес.

Қазіргі кезде әл-Фараби атындағы ҚазҰУ және Л.Гумилев атындағы ЕҰУ ағылшын тілінде 7 журнал басып шығарады. Олардың ішінде Emerging Sources Citation Index (Thomson Reuters) базасына 2 қазақстандық журнал енгізілген. Олар Eurasian Mathematical Journal (басып шығарушы Л.Н. Гумилев атындағы ЕҰУ) және Eurasian Chemico-Technological Journal (басып шығарушы Жану проблемалары институты). Осы басылымдар және News of the National Academy of Sciences of the Republic of Kazakhstan. Series of Geology and Technical Sciences (басып шығарушы ҚР Ұлттық ғылым академиясы) журналдары Scopus деректер базасына енгізілген. Қазіргі кезде Web of Science базасына енгізу үшін 19 қазақстандық ғылыми журнал өтінімдерін берген.

Сондықтан отандық басылымдарды халықаралық сілтеме базаларына енгізу үшін ынталандыру шаралары жасалған және оларды ЖОО-лар қолдануда.

QS World University Rankings әлемдік рейтингінің бірінші жүздігіне енгізілген университеттердің журналдарындағы жарияланымдарды есепке алу туралы ұсынысты мақсатқа сай емес деп есептейміз. QS рейтингі бойынша әлемнің үздік университеттерін бағалау өлшемшарттарында ЖОО шығаратын ғылыми басылымдар рейтингі жоқ. Сондықтан ЖОО-ның QS World University Rankings рейтингінде болуы ЖОО шығаратын журналдың жоғары рейтингіне кепіл бола алмайды. Сонымен бірге, шет елдерде рейтингі жоғары басылымдардың көпшілігі Elsevier, Taylor & Francis, Sage, Springer, Wiley-Blackwell сияқты ірі баспаларға немесе ғылыми қауымдастықтарға (мысалы, Америка химия қауымдастығы) тиесілі.

Отандық ғылыми әдебиетті сыни бағалай алатын, ұлттық басылымдарға импакт-фактор бере алатын толыққанды ұлттық немесе интеграцияланған (ШЫҰ немесе ЕАЭЖ аясында) ғылыми метрикалық жүйені құру жөнінде.

Шетелдік ресурстардағы қазақстандық ғалымдардың ғылыми еңбектерінің үлесі өте аз екені белгілі. Бұл мәселе ағылшын тілді емес елдерде ұлттық сілтеме базаларын құру арқылы шешілген. Бүгінгі таңда ұлттық индекстер Қытай, Жапония, Тайвань, Испания, Ресей, Польша елдерінде бар.

Біздің елімізде «ҰМҒТСО» АҚ 2005 жылдан бері Қазақстандық сілтеме базасын (бұдан әрі - ҚазСБ) әзірлеу және жетілдіру жұмыстарын жүргізуде. Базаның контентимпакт-факторы 2008 жылдан бері саналатын 120 отандық ғылыми журналдардағы мақалалар. ҚазСБ-нің функционалдық мүмкіндіктері білім салаларының ішкі құрылымын зерттеуге, ғалымдарды, зерттеу орталықтарын, университеттерді жарияланым белсенділігі мен сілтеме индексі бойынша жеке анықтауға, мерзімді басылымдардың ғылыми маңыздылығын айқындауға мүмкіндік береді.

Келешекте «ҰМҒТСО» АҚ ҚазСБ-мен қазақстандық ғылыми басылымдарды ғана емес, Орталық Азия өңіріндегі өздерінің ұлттық сілтеме индекстері жоқ көрші елдерді де кеңінен қамтуды жоспарлауда.

Келесі оқу жылынан бастап «қоқыс» журналдардағы жарияланымдарға қатысты «гильотина әдісін» осындай басылымдарда шыққан жарияланымдар негізінде алынған ғылыми дәрежелер мен атақтардан айыру арқылы қолдану бойынша.

Бұл ұсынысты мақсатқа сай емес және докторанттармен ғылыми атақ иелерінің конституциялық құқықтарын бұзады деп есептейміз. «Білім туралы» Қазақстан Республикасының Заңына сәйкес философия докторы (PhD), бейіні бойынша доктор дәрежесі докторантура бағдарламасын меңгерген және диссертация қорғаған докторанттарға беріледі. Мақаланы жариялау сәтінде халықаралық базалармен индекстелетін ғылыми басылымдағы, яғни белгілі рейтингі мен репутациясы болған кездегі жарияланым берілген дәрежеден немесе ғылыми атақтан айыруға негіз бола алмайды.

«Қоқыс» журналдардағы жарияланымдар ғалымның академиялық ортадағы беделіне әсер етуі керек. Ғылыми атаққа үміткерлер үшін импакт-факторы/сілтеме индексі жоғары журналдардағы жарияланымның немесе Хирш индексінің болу талаптарын қолдануды аталған проблемаларды шешу тетігі бола алады деп есептейміз.

Министр

Е. Сағадиев

Қ. Сакенова 742370

Депутатам фракции ДПК
«Ақ жол»
К. Абсатирову, А. Перуашеву,
Е. Барлыбаеву, Е. Никитинской, Б.
Дюсенбинову, Д. Еспаевой,
М. Казбековой

*На депутатский запрос
№ ДЗ-80 от 29 марта 2017 года*

Уважаемые депутаты!

Министерство образования и науки Республики Казахстан в ответ на Ваш депутатский запрос касательно предложений по публикациям докторантов и претендентов на ученые звания в журналах с высокими международными рейтингами сообщает следующее.

В Российской Федерации основные научные результаты диссертации должны быть опубликованы в рецензируемых научных изданиях. В Перечень рецензируемых изданий журналы, текущие номера которых или их переводные версии входят хотя бы в одну из международных реферативных баз данных и систем цитирования WebofScience, Scopus, AstrophysicsDataSystem, PubMed, MathSciNet, zbMATH, ChemicalAbstracts, Springer, Agris или GeoRef, включаются автоматически (при этом наличие высокого импакт-фактора для журнала не требуется).

Справочно: По данным Высшей аттестационной комиссии Российской Федерации из общего количества 1958 журналов в Перечне рецензируемых изданий в данные базы включены 964 журнала. При этом в базе данных WebofScience имеют импакт-фактор 149 российских изданий, из них 2 с ИФ выше 2,0; 12 с ИФ в пределах 1,0-2,0, остальные с ИФ ниже 1,0; в базе Скопус 242 научных издания имеют SJR выше 1,0-1 издание, с индексом 0,5-1,0 включены 18 изданий, остальные имеют цитируемость ниже 0,5.

При этом, аналогичные международные базы данных WebofScience, Scopus, Pubmed, zbMath, MathScinet, Agris, Georef, Astrophysicaljournal, JSTORE учитываются и в нашей стране при присуждении степеней доктора философии (PhD), доктора по профилю и ученых званий ассоциированного профессора (доцента) и профессора согласно Правил присуждения ученых

степеней (утверждены приказом Министра образования и науки РК № 127 от 31 марта 2011 года) и Правил присвоения ученых званий (ассоциированный профессор (доцент), профессор) (утверждены приказом Министра образования и науки РК № 128 от 31 марта 2011 года).

Касательно предложения об учете публикаций только в журналах с высокими международными рейтингами

Понятие высокий международный рейтинг журнала требует конкретизации с точки зрения того, что подразумевать под рейтингом журнала и какие международные базы для этого учитывать. Кроме того, импакт-фактор журнала или цитируемость (как показатели рейтинга) имеют значительный разброс по научным направлениям.

Справочно: В базе данных WebofScience наибольшее количество журналов с импакт-фактором в области науки о жизни, максимальный ИФ 137,741, количество журналов с ИФ выше 1,0 – 1045 изданий, аналогично по Математике 9,000 и 1 издание, по Образованию 5,688 и 145 изданий, по Юриспруденции 4,944 и 210 изданий.

Следует учитывать, что требование публикации в журнале с высоким импакт-фактором или цитируемостью повлечет резкое снижение числа защит докторских диссертаций. Так, анализ публикаций по защитам 2016 года показывает, что из 325 докторантов в журналах с импакт-фактором (из базы WebofScience) выше 1,0 опубликовались 53 докторантов, остальные в журналах с индексом SJR (по базе Скопус) ниже 1,0. Таким образом, с учетом выпуска 2016 года – 612 человек, процент защит при выполнении предлагаемого требования составил бы 8,7%.

Справочно: За период с 2011 года выпуск докторантов в Казахстане составил 2718 человек, из них защитили диссертации 1589, утверждены в ученой степени доктора философии (PhD) 1245 человек.

Предложение по усилению требования к публикациям считаем возможным применить для претендентов на ученые звания. Кроме того, для этой категории возможно также учитывать наличие индекса Хирша (индекса цитируемости), что позволит персонифицировать рейтинг и влияние на научное направление отдельного ученого.

Касательно предложения о стимулировании издания на английском языке на базе 3-5 ведущих вузов Казахстана, Назарбаев-Университет, КазНУ, ЕНУ, КБТУ, AlmaU и т.п., имеющих международную аккредитацию и рейтинги, а также способствовать их включению в мировые базы цитирования. Публикации в журналах этих ВУЗов, после включения в базы цитирования, либо при вхождении самих университетов в первую сотню всемирного рейтинга QS WorldUniversityRankings- засчитывать при защите диссертаций и присвоении учёных званий.

Стимулы для включения отечественных журналов в международные системы цитирования уже созданы. Так, с 2011 года АО «Национальный центр государственной научно-технической экспертизы» (далее - АО «НЦГНТЭ») Министерства образования и науки Республики Казахстан подписаны соглашения с Научным подразделением Thomson Reuters на получение Национальной Лицензии и с компанией Elsevier на получение доступа к базам данных WebofScience и Scopus. В рамках данных соглашений

вузы имеют бесплатный доступ к электронным научно-исследовательским базам данных. Электронный портфель Национальной подписки Республики Казахстан также включает полнотекстовую базу ScienceDirect и SpringerLink.

Кроме того, в рамках поручений Президента Республики Казахстан Н.А. Назарбаева, данных по итогам торжественной сессии общего собрания Национальной академии наук Республики Казахстан 22 февраля 2017 года, Министерством ведется проработка предложений по обеспечению опубликования не менее половины всех научных статей на английском языке и их включению в мировые базы данных.

Следует отметить, что в процессе отбора журналов для Web of Science и Scopus учитывается целый ряд количественных и качественных факторов - базовые стандарты публикации, редакционная политика, содержание, международный состав авторов, а также показатели по цитированию. Сам процесс отбора проводится независимыми экспертами, что исключает какое-либо стороннее влияние на их решение.

В настоящее время в КазНУ им. аль-Фараби, ЕНУ им. Л. Гумилева, КБТУ на английском языке издается 7 журналов. Из них в базу данных Emerging Sources Citation Index (Thomson Reuters) включены 2 казахстанских журнала Eurasian Mathematical Journal (издатель Евразийский национальный университет им. Л.Н. Гумилева) и Eurasian Chemico-Technological Journal (издатель Институт проблем горения). Эти же издания, а также журнал News of the National Academy of Sciences of the Republic of Kazakhstan. Series of Geology and Technical Sciences (издатель Национальная академия наук РК) включены в базу данных Scopus. В настоящее время на включение Web of Science подали заявки 19 казахстанских научных журналов.

Таким образом, стимулы для включения отечественных изданий в международные базы цитирования уже созданы и используются вузами.

Что касается учета публикаций в журналах университетов, вошедших в первую сотню всемирного рейтинга QS World University Rankings, то данное предложение считаем не целесообразным. Критерии оценки лучших университетов мира в рейтинге QS не включают рейтинг издаваемых вузом научных изданий. Поэтому наличие вуза в рейтинге QS World University Rankings не является гарантией высокого рейтинга издаваемого университетом журнала. Кроме того, за рубежом подавляющее большинство рейтинговых изданий принадлежит крупным издательствам - Elsevier, Taylor & Francis, Sage, Springer, Wiley-Blackwell или научными сообществами (например, Американское химическое общество) другие.

Касательно предложения о создании полноценной национальной либо интегрированной (в рамках ШОС или ЕАЭС) наукометрической системы, которая могла бы критически оценивать отечественную научную литературу, присваивать импакт-фактор национальным изданиям.

Как известно, в зарубежные ресурсы попадает лишь незначительная часть научных трудов казахстанских ученых. Эта проблема в неанглоязычных странах решена через создание национальных баз цитирования. На сегодня

существуют национальные индексы в Китае, Тайване, Японии, Испании, Польше, России и других государствах.

В нашей стране АО «НЦГНТЭ» с 2005 года ведется разработка и совершенствование Казахстанской базы цитирования (КазБЦ). Контент базы — статьи из 120 отечественных научных журналов, импакт-фактор которых рассчитывается с 2008 года. Функциональные возможности КазБЦ позволяют исследовать внутреннюю структуру областей знания; позиционировать ученых, исследовательские центры, университеты по публикационной активности и цитируемости; определить научную значимость периодических изданий.

В перспективе АО «НЦГНТЭ» планирует расширение охвата КазБЦ не только казахстанских научных изданий, но и соседних стран Центрально-Азиатского региона, не имеющих своих национальных индексов цитирования.

Касательно предложения со следующего учебного года применить "метод гильотины" в отношении публикаций в "мусорных" журналах, путём отзыва научных степеней и званий, полученных с использованием публикаций в таких изданиях.

Считаем данное предложение нецелесообразным и нарушающим права докторантов и обладателей ученых званий. Согласно Закону Республики Казахстан «Об образовании» степень доктора философии (PhD), доктора по профилю присуждается докторантам, освоившим программу докторантуры и защитившим диссертацию. Публикация в научном издании, которое на момент публикации статьи индексировалось международными базами, то есть имело определенный рейтинг и репутацию, не может служить основанием для лишения присужденной степени или ученого звания.

Публикации в «мусорных» журналах должны влиять на репутацию ученого в академической среде. Применение требования наличия публикаций в журналах с высоким импакт-фактором/индексом цитирования или наличия индекса Хирша для претендентов на ученые звания считаем возможным механизмом для решения обозначенных проблем.

Министр

Е.Сагадиев

К.Сакенова 742370